

**Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών
Διακρίσεων κατά των Γυναικών¹**

ADVANCE UNEDITED VERSION (Προ της δημοσίευσης έκδοση)

**Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων
κατά των Γυναικών
Τριακοστή έβδομη συνεδρίαση
15 Ιανουαρίου - 2 Φεβρουαρίου 2007**

**Τελικά/συμπερασματικά σχόλια της
Επιτροπής για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών: Ελλάδα**

1. Η Επιτροπή εξέτασε την έκτη περιοδική έκθεση της Ελλάδας (CEDAW/C/GRC/6) κατά την 767^η και 768^η συνάντησή της, στις 24 Ιανουαρίου 2007 (βλ. CEDAW/C/SR, 767 και 768). Ο κατάλογος θεμάτων και ερωτήσεων της Επιτροπής περιέχεται στο CEDAW/C/GRC/Q/6 και οι απαντήσεις της Ελλάδας περιέχονται στο CEDAW/C/GRC/Q/Add.1.

Εισαγωγή

2. Η Επιτροπή εκφράζει τις ευχαριστίες της στο κράτος για την έκτη περιοδική έκθεση, η οποία ακολούθησε τις κατευθυντήριες οδηγίες της Επιτροπής. Εκφράζει επίσης τις ευχαριστίες της στο κράτος για τις γραπτές απαντήσεις στον κατάλογο των θεμάτων και ερωτήσεων που προέκυψαν από την προσυνεδριακή ομάδα εργασίας και για την προφορική παρουσίαση και τις επιπλέον διευκρινήσεις σε απάντηση ερωτημάτων τα οποία ετέθησαν προφορικά από την Επιτροπή.

3. Η Επιτροπή συγχαίρει το κράτος για την αντιπροσωπεία του με επικεφαλής την Γενική Γραμματέα Ισότητας, και η οποία περιελάμβανε γυναίκες και άνδρες που εκπροσωπούσαν διαφορετικά υπουργεία και κρατικές υπηρεσίες. Η Επιτροπή εκτιμά τον ειλικρινή και εποικοδομητικό διάλογο μεταξύ της αντιπροσωπείας και των μελών της Επιτροπής.

¹ Έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 1342/1983, ΦΕΚ 39, τ. Α'. Σύμφωνα με το άρθρο 17 της Σύμβασης «με σκοπό να διαπιστωθεί η γενομένη πρόοδος κατά την εφαρμογή της παρούσας Συμβάσεως, θα συσταθεί Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (εφεξής αποκαλούμενη «η Επιτροπή»)....». Σύμφωνα με το άρθρο 18 της Σύμβασης «1. τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υποβάλλουν στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για εξέταση από την Επιτροπή, έκθεση για τα νομοθετικά, δικαστικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που έχουν υιοθετηθεί για τη θέση σε εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας Συμβάσεως ως και έκθεση για την πρόοδο που έχει επιτευχθεί για το σκοπό αυτό... 2. Οι εκθέσεις θα επισημαίνουν τους παράγοντες και τις δυσχέρειες που επηρεάζουν το βαθμό εκπλήρωσης των υποχρεώσεων υπό τους όρους της παρούσας Συμβάσεως».

² Μετάφραση: ιστότοπος www.isotita.gr. Επιμέλεια: Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Αντιπροσωπείας στην Αθήνα.

4. Η Επιτροπή εκτιμά το γεγονός ότι η έκθεση υπήρξε το προϊόν συνεργασίας μεταξύ κρατικών φορέων, μη κυβερνητικών και γυναικείων οργανώσεων και ανεξαρτήτων εμπειρογνομόνων.

5. Η Επιτροπή συγχαίρει το κράτος για την κύρωση, τον Ιανουάριο 2002, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της Συνθήκης για την εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεως κατά των Γυναικών³.

6. Η Επιτροπή εκτιμά το ότι το κράτος εξετάζει το ενδεχόμενο αποδοχής της τροποποίησης του άρθρου 20, παρ. 1⁴ της Συνθήκης, που αφορά τον χρόνο συνεδρίασης της Επιτροπής.

7. Η Επιτροπή επίσης συγχαίρει το κράτος για τη διαφωνία του ως προς επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν από άλλα κράτη, τις οποίες θεωρεί ασυμβίβαστες με το αντικείμενο και τον σκοπό της Συνθήκης.

Θετικές πλευρές

8. Η Επιτροπή συγχαίρει το κράτος για τις πρόσφατες μεταρρυθμίσεις της νομοθεσίας του, οι οποίες στοχεύουν στην εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών και στην προώθηση της ισότητας των φύλων. Ιδιαίτερως καλωσορίζει την εισαγωγή, το 2001, του άρθρου 116, παρ. 2, του Συντάγματος, το οποίο θεσμοθετεί τη μέριμνα του κράτους για τη λήψη ειδικών μέτρων προς διασφάλιση της εξάλειψης των διακρίσεων κατά των γυναικών και την ψήφιση, το 2002, του Νόμου 3064/2002 για την Καταστολή της Παράνομης Διακίνησης Ανθρώπων (Trafficking)· το 2003, του Προεδρικού Διατάγματος 233/2003 το οποίο αφορά την παροχή βοήθειας στα θύματα της παράνομης διακίνησης το 2004, την ψήφιση του Νόμου 3274/2004 ο οποίος αφορά τη χορήγηση προσωρινής άδειας παραμονής στα θύματα της παράνομης διακίνησης το 2006, του Νόμου για την Καταπολέμηση της Ενδοοικογενειακής Βίας και, το 2006, του Νόμου για την Ίση Μεταχείριση Ανδρών και Γυναικών στον Τομέα της Απασχόλησης, Εργασίας και Επαγγέλματος.

9. Η Επιτροπή συγχαίρει το κράτος για την πολιτική του βούληση, την οποία εξέφρασε στη διάρκεια του εποικοδομητικού μας διαλόγου, για πλήρη εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης.

10. Η Επιτροπή εκφράζει την εκτίμησή της στο κράτος για την υπογραφή ενός μνημονίου συνεργασίας μεταξύ της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR), σχετικά με την προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων των προσφύγων γυναικών και κοριτσιών καθώς και για την εκπόνηση ενός σχεδίου δράσης για την υλοποίηση του μνημονίου.

11. Η Επιτροπή συγχαίρει το κράτος για τα νομικά μέτρα που έλαβε για την αύξηση της απασχόλησης των γυναικών, ιδιαίτερα την εισαγωγή του Νόμου 3250/2004, ο οποίος επαναπροσδιόρισε τις κατηγορίες των ατόμων που διαθέτουν τα προσόντα για πρόσληψη,

³ Κυρώθηκε με το Ν. 2952/2001 (ΦΕΚ 248, τ. Α').

⁴ «Η Επιτροπή θα συνεδριάζει κατά κανόνα μία φορά το χρόνο για περίοδο όχι μεγαλύτερη των δύο εβδομάδων με σκοπό την εξέταση των εκθέσεων που έχουν υποβληθεί σύμφωνα με το άρθρο 18 της παρούσας Συμβάσεως».

μέσω, μεταξύ άλλων, της διεύρυνσης της κατηγορίας των μητέρων με ανήλικα παιδιά με ποσόστωση 10%, και ο οποίος προέβλεπε να ισχύει ποσόστωση για γυναίκες έως και 60% των διαφόρων κατηγοριών ανέργων, οι οποίοι ωφελούνται από τέτοιες θέσεις απασχόλησης.

Κύριοι τομείς ανησυχίας και συστάσεις

12. Ενώ υπενθυμίζει την υποχρέωση του κράτους για συστηματική και συνεχή εφαρμογή όλων των διατάξεων της Συνθήκης, η Επιτροπή θεωρεί ότι οι ανησυχίες και οι συστάσεις που εντοπίζονται στα παρόντα συμπερασματικά σχόλια απαιτούν την κατά προτεραιότητα προσοχή του κράτους από τώρα και έως την υποβολή της επόμενης περιοδικής έκθεσης. Συνεπώς, η Επιτροπή καλεί το κράτος να επικεντρωθεί στους τομείς αυτούς μέσω των δραστηριοτήτων εφαρμογής και να αναφέρει τις δράσεις που πραγματοποιήθηκαν και τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν στην επόμενη περιοδική του έκθεση. Καλεί το κράτος να υποβάλει τα παρόντα συμπερασματικά σχόλια σε όλα τα εμπλεκόμενα υπουργεία και στο Κοινοβούλιο προκειμένου να διασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή τους.

13. Η Επιτροπή σημειώνει με ανησυχία την εμμονή των πατριαρχικών απόψεων και βαθιά ριζωμένων στερεοτύπων όσον αφορά τους ρόλους και τις ευθύνες των γυναικών και των ανδρών στην οικογένεια και την κοινωνία. Αυτά τα στερεότυπα αποτελούν σημαντικό εμπόδιο στην εφαρμογή της Συνθήκης και είναι ριζική αιτία της βίας κατά των γυναικών, καθώς και της μειονεκτικής θέσης των γυναικών σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένων όλων των τομέων της αγοράς εργασίας και της πολιτικής και δημόσιας ζωής.

14. Η Επιτροπή συνιστά στο κράτος να λάβει μέτρα για να επιφέρει αλλαγές των παραδοσιακών πατριαρχικών απόψεων και των στερεοτύπων ρόλων των φύλων. Τέτοιου είδους μέτρα πρέπει να περιλαμβάνουν ευαισθητοποίηση και δημόσιες εκπαιδευτικές εκστρατείες που απευθύνονται σε γυναίκες και κορίτσια, καθώς και, ιδιαιτέρως, σε άνδρες και αγόρια, με σκοπό την εξάλειψη των στερεοτύπων που σχετίζονται με παραδοσιακούς ρόλους των φύλων στην οικογένεια και στην κοινωνία, σύμφωνα με τα άρθρα 2 (στ)⁵ και 5 (α)⁶ της Συνθήκης. Συνιστά επίσης στο κράτος να διευκρινίσει περισσότερο τις αιτίες της επίμονης ανισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, συμπεριλαμβανομένου και μέσα από μελέτες σχετικά με τους θεσμικούς κανόνες, οι οποίοι ενισχύουν τους στερεότυπους ρόλους των φύλων, τις συγκεκριμένες εκδηλώσεις στερεοτυπικής νοοτροπίας στη χώρα, το κόστος της ανάληψης του φορτίου του νοικοκυριού αποκλειστικά από τις γυναίκες και τη χρηματική αξία της απλήρωτης εργα-

⁵ «Τα Κράτη μέλη καταδικάζουν τις διακρίσεις κατά των γυναικών σε όλες τις μορφές της, συμφωνούν να συνεχίσουν με όλα τα κατάλληλα μέσα και χωρίς καθυστέρηση μια πολιτική που θα τείνει να εξαλείψει τις διακρίσεις κατά των γυναικών και προς το σκοπό αυτόν, αναλαμβάνουν την υποχρέωση:... στ. να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και νομοθετικών διατάξεων, για να τροποποιήσουν ή να καταργήσουν κάθε νόμο, κανονιστική διάταξη, έθιμο ή συνήθεια που αποτελεί διάκριση κατά των γυναικών»

⁶ «Τα Κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε : α. να τροποποιήσουν τα σχέδια και τα πρότυπα κοινωνικοπολιτιστικής συμπεριφοράς του άνδρα και της γυναίκας με σκοπό να φθάσουν στην εξάλειψη των προκαταλήψεων και των εθιμικών ή κάθε άλλου τύπου συνηθειών που βασίζονται στην ιδέα της κατωτερότητας ή της ανωτερότητας του ενός ή του άλλου φύλου ή στην ιδέα ενός στερεότυπου ρόλου των ανδρών και των γυναικών».

σίας των γυναικών, και την αξιοποίηση της εμπειρίας που αποκτήθηκε ως βάση για τη λήψη αυξημένων μέτρων αντιμετώπισης αυτών των στερεοτύπων.

15. Ενώ σημειώνεται ότι η εθνική νομοθεσία προβλέπει κυρώσεις για πράξεις διάκρισης λόγω φύλου και αποκατάσταση των παραβιάσεων των δικαιωμάτων μη διάκρισης και ισότητας, η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για το ότι οι γυναίκες ενδέχεται να μην έχουν γνώση ή να μην έχουν εύκολη πρόσβαση σε διαθέσιμα ένδικα μέσα σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων τους.

16. Η Επιτροπή ζητά από το κράτος να απαλείψει τα εμπόδια που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη. Η Επιτροπή καλεί το κράτος να προσφέρει υπηρεσίες νομικής υποστήριξης και ευαισθητοποίηση για το πώς να αξιοποιείται το διαθέσιμο νομικό οπλοστάσιο κατά των διακρίσεων, καθώς και να παρακολουθεί τα αποτελέσματα τέτοιων προσπαθειών.

17. Ενώ σημειώνονται τα μέτρα που λαμβάνονται από το κράτος για την ενίσχυση της ενσωμάτωσης των γυναικών των μειονοτήτων στην ελληνική κοινωνία, όπως το Ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική ένταξη των Τσιγγάνων Γυναικών, η Επιτροπή διατηρεί ανησυχίες για το ότι οι γυναίκες των εθνικών μειονοτήτων, ιδιαίτερα οι Τσιγγάνες και οι μουσουλμάνες, εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν ποικίλες μορφές διακρίσεων όσον αφορά την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την απασχόληση και την υγειονομική περίθαλψη. Η Επιτροπή λυπάται για την απουσία, από την έκθεση, πληροφοριών και στοιχείων σχετικών με αυτές τις ομάδες γυναικών.

18. Η Επιτροπή καλεί το κράτος να εφαρμόσει αποτελεσματικά μέτρα για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών των εθνικών μειονοτήτων, ιδιαίτερα των Τσιγγάνων και Μουσουλμάνων γυναικών, και να ενισχύσει την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Η Επιτροπή ζητά από το κράτος να παρουσιάσει, στην επόμενη έκθεσή του, πληροφορίες για την κατάσταση των γυναικών των εθνικών μειονοτήτων, συμπεριλαμβανομένης και της πρόσβασης στην εκπαίδευση, απασχόληση και υγειονομική περίθαλψη, και για την επίπτωση των μέτρων που θα ληφθούν για την ενίσχυση αυτής της πρόσβασης και των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων, καθώς και των τάσεων όπως διαμορφώνονται με το χρόνο.

19. Ενώ καλωσορίζουμε την ψήφιση του Νόμου για την Καταπολέμηση της Ενδοοικογενειακής Βίας, το 2006, ιδιαίτερα την συμπερίληψη του συζυγικού βιασμού στα ποινικά αδικήματα και την απαγόρευση της σωματικής βίας κατά των ανηλίκων, η Επιτροπή εκφράζει ανησυχίες ότι η χρήση της διαδικασίας μεσολάβησης σε ποινικές υποθέσεις για ορισμένες μορφές ενδοοικογενειακής βίας, κατ' αίτηση του εισαγγελέως, ενδέχεται να οδηγήσει σε επαναθυματοποίηση γυναικών οι οποίες έχουν υποστεί βία.

20. Η Επιτροπή συνιστά στο κράτος να διεξάγει μελέτες και να παρακολουθεί στενά τον Νόμο για την Καταπολέμηση της Ενδοοικογενειακής Βίας, ιδιαίτερα της διαδικασίας μεσολάβησης, προκειμένου να διασφαλίσει ότι η νομοθεσία εφαρμόζεται κατά τρόπο που σέβεται και προωθεί τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών και δεν καταλήγει σε ατιμωρησία των δραστών. Η Επιτροπή καλεί το κράτος να υλοποιήσει εκπαιδευτικά προγράμματα για δικαστές οι οποίοι ασχολούνται με την μεσολάβηση σε ποινικές διαδικασίες για υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, ώστε να ενισχυθεί η ικανότητά τους να ασχολούνται με τη βία κατά των γυναικών επιδεικνύοντας ευαισθησία ως προς το φύλο.

21. Ενώ καλωσορίζει τα διάφορα μέτρα που εφαρμόζονται για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ανθρώπων (trafficking), συμπεριλαμβανομένης της αναθεώρησης της νομοθεσίας και της υιοθέτησης ενός ολοκληρωμένου Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά της Παράνομης Διακίνησης Ανθρώπων, η Επιτροπή εξακολουθεί να ανησυχεί για τη συνέχιση της διακίνησης γυναικών και κοριτσιών και για την ανεπαρκή επιβολή της νομοθεσίας για τη διακίνηση (trafficking).

22. Η Επιτροπή ζητά από το κράτος να εφαρμόσει αποτελεσματικά το ολοκληρωμένο Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της Παράνομης Διακίνησης Ανθρώπων. Καλεί επίσης το κράτος να διασφαλίσει ότι η νομοθεσία για τη διακίνηση έχει τεθεί σε πλήρη εφαρμογή, ιδιαίτερα με την αποτελεσματική δίωξη και τιμωρία των δραστών. Επίσης συνιστά στο κράτος να αυξήσει τις προσπάθειές του για την πρόληψη της διακίνησης (trafficking) και να προσφέρει βοήθεια και υποστήριξη στις γυναίκες θύματα.

23. Ενώ επικροτεί τη θέσπιση υποχρεωτικής ποσόστωσης του ενός τρίτου για κάθε φύλο στα εκλογικά ψηφοδέλτια των εκλογών τοπικής αυτοδιοίκησης και στα συλλογικά όργανα όλων των δημοσίων υπηρεσιών, η Επιτροπή ανησυχεί για την υποεκπροσώπηση των γυναικών σε όλα τα επίπεδα της πολιτικής και δημόσιας ζωής και στη λήψη των αποφάσεων, ιδιαίτερα στο Κοινοβούλιο, και στο Υπουργείο Εξωτερικών. Η Επιτροπή ανησυχεί επιπλέον για την περιορισμένη συμμετοχή των γυναικών σε συνδικαλιστικές οργανώσεις και εργοδοτικές ενώσεις.

24. Η Επιτροπή καλεί το κράτος να θέσει αποτελεσματικά σε ισχύ τον νόμο για την ποσόστωση προκειμένου να αυξηθεί η συμμετοχή των γυναικών στα τοπικά αιρετά όργανα και στους συλλογικούς φορείς όλων των δημοσίων υπηρεσιών. Συνιστά στο κράτος να εφαρμόσει προσωρινά ειδικά μέτρα σύμφωνα με το άρθρο 4, παρ.1⁷, της Συνθήκης και τη γενική της σύσταση 25, ως μέσον επιτάχυνσης της συμμόρφωσης προς τις διατάξεις των άρθρων 7⁸ και 8⁹ της Συνθήκης και αύξησης της πολιτικής συμμετοχής των γυναικών σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένων του Κοινοβουλίου και του Υπουργείου Εξωτερικών. Συνιστά επίσης την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης σχετικά με τη σπουδαιότητα που έχει, για την κοινωνία ως σύνολο, η συμμετοχή των γυναικών στη λήψη αποφάσεων. Η Επιτροπή επιπλέον προτείνει στο κράτος, σύμφωνα με τα άρθρα 2(ε)¹⁰ και 7(γ)¹¹ της Συνθήκης, να

⁷ 1. Η εκ μέρους των Κρατών μελών υιοθέτηση ειδικών πρόσκαιρων μέτρων που αποσκοπούν στην επίτευξη της εγκαθίδρυσεως μιας πραγματικής ισότητας μεταξύ των ανδρών και των γυναικών δεν θεωρείται σαν πράξη διακρίσεως όπως καθορίζεται στην παρούσα Σύμβαση, αλλά δεν πρέπει με κανένα τρόπο να έχει σαν συνέπεια τη διατήρηση κανόνων άνισων ή ξεχωριστών. Τα μέτρα αυτά πρέπει να καταργηθούν μόλις επιτευχθούν οι αντικειμενικοί σκοποί στο θέμα της ισότητας ευκαιριών και μεταχειρίσεως».

⁸ « Τα Κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξαλείψουν τις διακρίσεις κατά των γυναικών στην πολιτική και δημόσια ζωή της χώρας και, ιδιαίτερα, εξασφαλίζουν σ' αυτές, υπό ίσους όρους με τους άνδρες το δικαίωμα : α. να ψηφίζουν σε όλες τις εκλογές και όλα τα δημόσια δημοψηφίσματα και να είναι εκλέξιμες σε όλους τους οργανισμούς που εκλέγονται δημόσια, β. να λαμβάνουν μέρος στην κατάσταση της πολιτικής του Κράτους και στην εκτέλεσή της, να καταλαμβάνουν δημόσιες θέσεις και να ασκούν όλα τα δημόσια καθήκοντα σε όλες τις βαθμίδες της Κυβερνήσεως, γ. να συμμετέχουν στις μη κυβερνητικές οργανώσεις και ενώσεις που ασχολούνται με τη δημόσια και πολιτική ζωή της χώρας».

⁹ «Τα Κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε οι γυναίκες να έχουν, υπό ίσους όρους με τους άνδρες και χωρίς καμία διάκριση, τη δυνατότητα να εκπροσωπούν τη χώρα τους σε διεθνή κλίμακα και να συμμετέχουν στις εργασίες των διεθνών οργανισμών».

¹⁰ «Τα Κράτη μέλη καταδικάζουν τις διακρίσεις κατά των γυναικών σε όλες τις μορφές της, συμφωνούν να συνεχίσουν με όλα τα κατάλληλα μέσα και χωρίς καθυστέρηση μία πολιτική που θα τείνει να εξαλείψει τις

λάβει κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσει την ίση συμμετοχή των γυναικών στους συνδικαλιστικούς φορείς και τις εργοδοτικές ενώσεις. Προτρέπει το κράτος να παρακολουθήσει την επίπτωση των μέτρων που θα ληφθούν και των τάσεων στην πορεία του χρόνου.

25. Η Επιτροπή ανησυχεί για το ότι, εξαιτίας ανεπαρκούς πρόσβασης σε υπηρεσίες οικογενειακού προγραμματισμού και αντισυλληπτικών μεθόδων, συχνά η έκτρωση χρησιμοποιείται από γυναίκες και νεαρά κορίτσια ως μέθοδος ελέγχου των γεννήσεων. Λυπάται για την έλλειψη στοιχείων σχετικά με την συχνότητα των εκτρώσεων, ταξινομημένων κατά ηλικία και εθνική ομάδα των ατόμων που υποβάλλονται σε έκτρωση. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της και για τον μεγάλο αριθμό των καισαρικών τομών.

26. Η Επιτροπή συνιστά στο κράτος να υλοποιήσει προγράμματα και πολιτικές που αποσκοπούν σε αποτελεσματική πρόσβαση των γυναικών, συμπεριλαμβανομένων των μειονοτικών γυναικών και των εφήβων, σε ενημέρωση και υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, οικογενειακό προγραμματισμό και χρήση αντισυλληπτικών, αποφεύγοντας έτσι την ανάγκη των γυναικών να καταφεύγουν στην έκτρωση σαν μέθοδο ελέγχου των γεννήσεων. Η Επιτροπή προτρέπει το κράτος να πραγματοποιήσει προγράμματα εκπαίδευσης ανδρών, γυναικών και εφήβων σε θέματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγιεινής, προκειμένου να προάγει την υπεύθυνη σεξουαλική συμπεριφορά. Η Επιτροπή καλεί επιπλέον το κράτος να υλοποιήσει πρωτοβουλίες σε συνεννόηση με τον ιατρικό κλάδο, οι οποίες να στοχεύουν σε μείωση του αριθμού των καισαρικών τομών.

27. Η Επιτροπή εκφράζει ανησυχία για το μικρό ποσοστό γυναικών, συμπεριλαμβανομένων των μειονοτικών γυναικών, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

28. Η Επιτροπή προτρέπει το κράτος να εφαρμόσει μέτρα για να ευαισθητοποιήσει για τη σπουδαιότητα της εκπαίδευσης ως ανθρώπινου δικαιώματος και ως βάσης για την ενδυνάμωση των γυναικών. Συνιστά στο κράτος να υιοθετήσει προσωρινά ειδικά μέτρα σύμφωνα με το άρθρο 4, παρ. 1¹² της Συνθήκης και τη γενική σύσταση 25, σχετικά με προσωρινά ειδικά μέτρα, προκειμένου να αυξηθεί η εκπροσώπηση των γυναικών, συμπεριλαμβανομένων των μειονοτικών γυναικών, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ζητά από το κράτος να κάνει αναφορά στα μέτρα που θα ληφθούν και στις επιπτώσεις τους, στην επόμενη περιοδική έκθεσή του.

29. Η Επιτροπή ανησυχεί για τη θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας, η οποία χαρακτηρίζεται από μεγάλη ανεργία των γυναικών, για την συγκέντρωση των γυναικών σε χαμηλά αμειβόμενους τομείς απασχόλησης και για τη διαφορά αμοιβών μεταξύ γυναικών και ανδρών. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι δεν δόθηκαν στατιστικά στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των ανδρών που παίρνουν γονική άδεια στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.

30. Η Επιτροπή προτρέπει το κράτος να διασφαλίσει ίσες ευκαιρίες για γυναίκες και άνδρες στην αγορά εργασίας μέσω, μεταξύ άλλων, προσωρινών ειδικών μέτρων

διακρίσεις κατά των γυναικών και προς το σκοπό αυτόν, αναλαμβάνουν την υποχρέωση : ... ε. να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξαλείψουν τις διακρίσεις κατά των γυναικών που ασκούνται από ένα πρόσωπο, μια οργάνωση ή μια οποιαδήποτε επιχείρηση».

¹¹ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 6.

¹² Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 7.

σύμφωνα με το άρθρο 4, παρ. 1¹³ της Συνθήκης και με τη γενική σύσταση 25, σχετικά με προσωρινά ειδικά μέτρα. Η Επιτροπή συνιστά να ενταθούν οι προσπάθειες μείωσης της ανεργίας των γυναικών, εξάλειψης του επαγγελματικού διαχωρισμού, τόσο του οριζόντιου όσο και του κάθετου, και ελάττωσης και κατάργησης των μισθολογικών διαφορών μεταξύ γυναικών και ανδρών. Η Επιτροπή συνιστά στο κράτος να προβεί σε τακτικές μεταρρυθμίσεις της νομοθεσίας του σύμφωνα με το άρθρο 11, παρ. 3¹⁴ της Συνθήκης, με στόχο τη μείωση του αριθμού των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην αγορά εργασίας. Η Επιτροπή επίσης προτρέπει το κράτος να παρακολουθήσει τη χρήση της γονικής άδειας από γυναίκες και άνδρες ως δείκτη συμμετοχής στις οικογενειακές υποχρεώσεις και να αναπτύξει κίνητρα για να ενθαρρύνει περισσότερους άνδρες να επωφεληθούν της γονικής άδειας. Καλεί το κράτος να παρακολουθήσει την επίπτωση των λαμβανόμενων μέτρων και των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται και να αναφερθεί σ' αυτά στην επόμενη περιοδική του έκθεση.

31. Η Επιτροπή ανησυχεί σχετικά με την έλλειψη πληροφόρησης για τη θέση των μεταναστριών, οι οποίες δεν έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν πιστοποιητικά γεννήσεως για τα παιδιά τους.

32. Η Επιτροπή καλεί το κράτος να λάβει μέτρα προκειμένου να διασφαλίσει ότι θα εκδίδονται πιστοποιητικά γεννήσεως για τα παιδιά των μεταναστριών.

33. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τη μη εφαρμογή της γενικής νομοθεσίας της Ελλάδας στη μουσουλμανική μειονότητα όσον αφορά ζητήματα γάμου και κληρονομιάς, καθώς οι μουσουλμανικές κοινότητες μπορούν να επιλέξουν να διοικούνται σύμφωνα με το νόμο της «σαρία». Η Επιτροπή ανησυχεί για το ότι αυτή η κατάσταση οδηγεί σε διακρίσεις κατά των μουσουλμάνων γυναικών, κατά παραβίαση του Ελληνικού Συντάγματος και του άρθρου 16¹⁵ της Συνθήκης. Η Επιτροπή παρατηρεί με ανησυχία το συνεχι-

¹³ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 7.

¹⁴ 1. Τα Κράτη μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξαλείψουν τη διάκριση κατά των γυναικών στον τομέα της απασχολήσεως ώστε να εξασφαλιστούν σε βάση ισότητας του άνδρα και της γυναίκας τα ίδια δικαιώματα, και ιδιαίτερα : 3. Οι νόμοι που σκοπεύουν την προστασία των γυναικών στους τομείς που αναφέρονται στο παρόν άρθρο θα επανεξετάζονται περιοδικά σε συνάρτηση με τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και θα αναθεωρούνται, θα καταργούνται ή θα επεκτείνονται ανάλογα με τις ανάγκες».

¹⁵ «1. Τα Κράτη μέλη θα λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών σε όλα τα ζητήματα που αφορούν τον γάμο και τις οικογενειακές σχέσεις και ειδικότερα θα διασφαλίζουν, με βάση την ισότητα ανδρών και γυναικών : α. το ίδιο δικαίωμα προς σύναψη γάμου, β. το ίδιο δικαίωμα να επιλέγουν ελεύθερα σύζυγο και να συνάπτουν γάμο μόνο με την ελεύθερη και πλήρη συναίνεσή τους, γ. τα ίδια δικαιώματα και καθήκοντα τόσο κατά τη διάρκεια του γάμου όσο και κατά τη λύση αυτού, δ. τα ίδια δικαιώματα και καθήκοντα των ως γονέων, ανεξάρτητα από τη συζυγική τους κατάσταση, σε θέματα που αφορούν τα παιδιά τους. Σε όλες τις περιπτώσεις θα προέχουν τα συμφέροντα των παιδιών τους, ε. τα ίδια δικαιώματα να αποφασίζουν ελεύθερα και υπεύθυνα για τον αριθμό και τα χρονικά διαστήματα που θα φέρουν στον κόσμο τα παιδιά τους και το δικαίωμά τους για πληροφόρηση, μόρφωση και λήψη των μέσων που θα τις καταστήσουν ικανές να ασκήσουν αυτά τα δικαιώματα, ζ. τα ίδια δικαιώματα και καθήκοντα τα σχετικά με το δικαίωμα κηδεμονίας, επιτροπείας και υιοθεσίας ανηλίκων ή με παρόμοιους θεσμούς όταν οι αρχές αυτές υπάρχουν στην εθνική νομοθεσία. Σε όλες τις περιπτώσεις θα πρυτανεύουν τα συμφέροντα των παιδιών, η. τα ίδια προσωπικά δικαιώματα που προσιδιάζουν σε συζύγους συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος εκλογής οικογενειακού ονόματος και επαγγέλματος και στους δύο συζύγους, θ. τα ίδια δικαιώματα αναφορικά με την κυριότητα, κτήση, διοίκηση, διαχείριση, επικαρπία και διάθεση περιουσίας που περιήλθε είτε χάριν δωρεάς είτε εξ επαχθούς αιτίας (αντί τιμήματος). 2. Η μνηστεία και ο γάμος ανηλίκου δεν θα έχουν νομική ισχύ, θα ληφθεί δε κάθε αναγκαία ενέργεια, συμπεριλαμ-

ζόμενο φαινόμενο των γάμων σε πολύ νεαρή ηλικία και της πολυγαμίας στη μουσουλμανική κοινότητα, παρά το γεγονός ότι αντίκεινται προς την ελληνική συνταγματική τάξη και προς τη Συνθήκη.

34. Η Επιτροπή καλεί το κράτος να αυξήσει τις προσπάθειες ευαισθητοποίησης των μουσουλμάνων γυναικών σχετικά με τα δικαιώματά τους και με ένδικα μέσα κατά των παραβιάσεων, και να διασφαλίσει ότι οι μουσουλμάνες επωφελούνται των διατάξεων της ελληνικής νομοθεσίας για τον γάμο και την κληρονομιά. Η Επιτροπή καλεί το κράτος να εφαρμόσει τους νόμους του που απαγορεύουν τον γάμο σε πρώιμη ηλικία και την πολυγαμία και να λάβει συνολικά και αποτελεσματικά μέτρα που να στοχεύουν στην εξάλειψη αυτών των πρακτικών, σύμφωνα με την ελληνική συνταγματική τάξη, με το άρθρο 16¹⁶ της Συνθήκης και με τη γενική σύσταση 21 της Επιτροπής σχετικά με την ισότητα στο γάμο και τις οικογενειακές σχέσεις.

35. Ενώ καλωσορίζει το έργο του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας, που στοχεύει στη στήριξη της κυβερνητικής πολιτικής για την προώθηση της ισότητας των φύλων και της ανέλιξης των γυναικών, η Επιτροπή διαπιστώνει με ανησυχία ότι τα αποτελέσματα των μελετών που διεξάγονται από το κέντρο ερευνών, ειδικά όσων αφορούν τις μειονοτικές γυναίκες, δεν έχουν συμπεριληφθεί στην έκθεση του κράτους.

36. Η Επιτροπή ζητά από το κράτος να συμπεριλάβει στην επόμενη έκθεσή του τα αποτελέσματα των μελετών που διεξάγονται από το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, ιδιαίτερα όσον αφορά τις γυναίκες των μειονοτήτων. Επίσης προτρέπει το κράτος να χρησιμοποιεί τα αποτελέσματα και ευρήματα αυτών των ερευνών ως βάση περαιτέρω ενίσχυσης του πλαισίου νομοθεσίας και πολιτικής του, το οποίο αποσκοπεί στην πρακτική υλοποίηση της αρχής της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών.

37. Η Επιτροπή προτρέπει το κράτος να αποδεχθεί, το συντομότερο δυνατό, την τροποποίηση του άρθρου 20, παρ. 1¹⁷ της Συνθήκης, που αφορά τον χρόνο συνεδρίασης της Επιτροπής.

38. Η Επιτροπή προτρέπει το κράτος να αξιοποιήσει πλήρως, κατά την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του βάσει της Συνθήκης, την Διακήρυξη του Πεκίνου και το Πρόγραμμα Δράσης, τα οποία ενισχύουν τις διατάξεις της Συνθήκης, και ζητά από το κράτος να συμπεριλάβει σχετική ενημέρωση στην επόμενη περιοδική του έκθεση.

39. Η Επιτροπή τονίζει, επίσης, ότι η πλήρης και αποτελεσματική εφαρμογή της Συνθήκης είναι απολύτως αναγκαία για την επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας (Millennium Development Goals). Απαιτεί την ενσωμάτωση της οπτικής του φύλου και την σαφή και λεπτομερή έκφραση των διατάξεων της Συνθήκης σε όλες τις προσπάθειες που στοχεύουν στην επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας και ζητά από το κράτος να συμπεριλάβει σχετική ενημέρωση στην επόμενη περιοδική έκθεσή του.

Βανομένης της νομοθετικής, για τον καθορισμό ελαχίστου ορίου ηλικίας προς σύναψη γάμου καθώς και για την υποχρεωτική καταχώριση των γάμων σε επίσημα μητρώα καταχωρίσεων».

¹⁶ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 15.

¹⁷ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 4.

40. Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι η τήρηση, εκ μέρους του κράτους, των αρχών των επτά βασικών διεθνών εργαλείων¹⁸ για τα ανθρώπινα δικαιώματα ενισχύει την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών από τις γυναίκες, σε όλες τις πλευρές της ζωής. Η Επιτροπή, επομένως, προτρέπει την Κυβέρνηση της Ελλάδας να εξετάσει το ενδεχόμενο επικύρωσης της συμφωνίας, στην οποία δεν είναι ακόμα μέλος, συγκεκριμένα της Διεθνούς Συνθήκης για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους.

41. Η Επιτροπή ζητά ευρεία διάδοση, στην Ελλάδα, των παρόντων συμπερασματικών σχολίων προκειμένου να ενημερωθεί ο κόσμος, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνητικών στελεχών, των πολιτικών, των κοινοβουλευτικών, των γυναικείων οργανώσεων και των οργανώσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σχετικά με τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την διασφάλιση της *de jure* και *de facto* ισότητας των γυναικών, καθώς και για τα επόμενα μέτρα που απαιτούνται από την άποψη αυτή. Η Επιτροπή ζητά από το κράτος να συνεχίσει την ευρεία διάδοση, ιδιαίτερα σε οργανώσεις γυναικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της Συνθήκης, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου, των γενικών συστάσεων της Επιτροπής, της Διακήρυξης του Πεκίνου και του Προγράμματος Δράσης, και του αποτελέσματος της εικοστής τρίτης ειδικής συνόδου της Γενικής Συνέλευσης, με τον τίτλο «Γυναίκες 2000: ισότητα των φύλων, ανάπτυξη και ειρήνη για τον εικοστό πρώτο αιώνα».

42. Η Επιτροπή ζητά από το κράτος να ανταποκριθεί στα ζητήματα που επισημαίνονται στα παρόντα συμπερασματικά σχόλια, κατά την υποβολή της επόμενης περιόδου της έκθεσης, βάσει του άρθρου 18 της Συνθήκης, η οποία αναμένεται τον Ιούλιο 2008.

¹⁸ Η Διεθνής Συνθήκη για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (Ν. 1532/1985, ΦΕΚ 45, τ. Α'), η Διεθνής Συνθήκη για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Ν. 2462/1997, ΦΕΚ 25, τ. Α'), η Διεθνής Συνθήκη για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (Ν.Δ. 494/1970, ΦΕΚ 77, τ. Α'), η Συνθήκη για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών, η Συνθήκη κατά των Βασανιστηρίων και Άλλης Σκληρής, Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (Ν.1782/1988, ΦΕΚ 116, τ. Α'), η Συνθήκη για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ν.2101/1992, ΦΕΚ 192, τ. Α') και η Διεθνής Συνθήκη για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους.